

Työn merkityksellisyys vipuvartena yliopiston yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen

20.10.2022 / [Katriina Tapanila](#) / [Artikkelit](#), [Korkeakoulupolitiikan murros](#) / [korkeakoulupolitiikka](#), [koulutus](#), [koulutuspolitiikka](#), [Suomi](#), [työntekijät](#) / 5 minuutiksi luettavaa

Kun keskustellaan yliopistojen kehittämisestä, työn merkityksellisyys ei tyypillisesti nouse agendalle. Mahdollisuuksilla työn merkityksellisyyden rakentamiseen voi kuitenkin olla ratkaiseva vaikutus siihen, miten yliopisto pystyy vastamaan sille asetettuihin yhteiskunnallisiin odotuksiin nyt ja tulevaisuudessa.

Työn merkityksellisyys koskettaa jollain tavoin lähes kaikkia työtä tekeviä ihmisiä. Useimmille meistä on tärkeää, että oma työ vastaa omia arvoja, sen kautta voi kokea kuuluvansa johonkin yhteisöön ja olla avuksi tai hyödyksi muille. Nämä ovat merkityksellisen työn elementtejä.

Merkityksellisyyteen kuuluu ohjautuminen omien arvojen ja tavoitteiden mukaan. Työntekijä on todennäköisesti parhaimmillaan silloin, kun hän saa tehdä tärkeinä pitämiään asioita ja tehdä ne parhaaksi näkemällään tavalla. Silloin hänellä on motivaatiota ponnistella työnsä tavoitteiden eteen ja saada aikaan laadukkaita ja vaikuttavia tuloksia.

Työn merkityksellisyys ja tuottavuus eivät ole toisilleen vastakkaisia päämääriä, sillä yksilöiden työssään kokema merkityksellisyys voi lisätä työn tuottavuutta.

Työn merkityksellisyys on noussut 2000-luvulla yhdeksi [työelämästä käytävän keskustelun kärkiteemoista](#). Samalla on jatkunut keskustelu tuottavuudesta ja kilpailukyvystä työelämän tavoitteina. Työn merkityksellisyys ja tuottavuus eivät kuitenkaan ole toisilleen vastakkaisia päämääriä, sillä yksilöiden työssään kokema merkityksellisyys voi lisätä työn tuottavuutta.

Autonomiasta kontrolliin yliopistotyössä

Yliopistotyö on perinteisesti ollut autonomista, ja siihen on kuulunut akateeminen vapaus. Se on sallinut yliopistossa tutkimus- ja opetustyötä tekevien henkilöiden eli tutkija-opettajien säädellä ja kontrolloida omaa työtään sekä määrittää sen tavoitteita itse – sen sijaan, että niitä määriteltäisiin ylempää. Tämän tutkija-opettajien autonomian katsotaan edistävän tieteen riippumattomuutta, jota voidaan pitää [tärkeänä yhteiskunnallisena tavoitteena](#).

Tutkija-opettajat ovat akateemisen vapautensa ansiosta voineet työskennellä itselle tärkeiden asioiden parissa. Näin yliopistotyöstä on tullut monelle heistä merkittävä osa elämää ja omaa identiteettiä. He ovat tällöin sitoutuneet työhönsä vahvasti, mutta tämä sitoutuminen on ollut omaehtoista, eikä yliopiston johdon kontrolloimaa.

Vaikka työn merkityksellisyyden painoarvo työelämässä on kasvanut, yliopiston kehittämistä ovat viime vuosikymmeninä hallinneet sen sijaan tuottavuustavoitteet. Valtiovalta odottaa yliopistoissa tehtävän tutkimuksen edistävän yhä vahvemmin Suomen kilpailukykyä. Yliopisto-opetuksen puolestaan odotetaan tuottavan yhä enemmän tutkintoja entistä nopeammin.

Yliopiston tuottama tieto ja innovaatiot sekä sen kouluttamat asiantuntijat on nähty Suomen menestystekijöinä. Yliopistotyöhön kohdistuu yhä korkeampia laatuvaatimuksia ja velvoitteita yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen, mutta samalla yliopistojen taloudelliset resurssit niukenevat.

Valtiovalta odottaa yliopistoissa tehtävän tutkimuksen edistävän yhä vahvemmin Suomen kilpailukykyä.

Vuonna 2010 voimaan astunut uusi yliopistolaki irrotti yliopistot juridisesti valtiosta. Valtiovallan ote yliopistoihin on kuitenkin käytännössä säilynyt, sillä suuri osa yliopiston rahoituksesta tulee edelleen valtiolta.

Vastatakseen kasvaneisiin yhteiskunnan odotuksiin ja resurssien niukentumiseen yliopistot ovat ottaneet käyttöön yritysmäisiä toimintatapoja. Yliopistoa on voitu alkaa kutsua [yritysmäiseksi yliopistoksi](#). Samalla on vahvistettu johtajien asemaa päätöksenteossa sekä ryhdytty seuraamaan tarkemmin yksittäisten tutkija-opettajien suoriutumista työssään.

Vuonna 2009 säädetyn yliopistolain uudistuksen myötä tutkija-opettajat ovat muuttuneet valtion virkamiehistä yliopistoon työsuhteessa oleviksi työntekijöiksi. Tämä on murentanut pohjaa yliopistotyölle perinteisesti kuuluneelta autonomialta ja lisännyt tulospaineita tutkija-opettajille. Yritysmäisessä yliopistossa [tutkija-opettajien työssä suoriutumista arvioidaan pääosin määrällisillä mittareilla](#), kuten heidän tuottamiensa julkaisu- ja opetusmäärien perusteella.

Työn merkityksellisyys rakentaminen edistää yliopistossa työskentelevien tutkija-opettajien työhyvinvointia ja jaksamista ja siten auttaa heitä vastaamaan yhteiskunnan heille asettamiin odotuksiin ja vaatimuksiin. Se myös vahvistaa heidän sitoutumistaan laadukkaaseen yliopistotyöhön sekä yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen. Siksi kysyn [väitöstutkimuksessani](#), millaisia mahdollisuuksia yliopistotyö tarjoaa työn merkityksellisyys rakentamiselle ja mistä aineksista merkityksellisyttä rakennetaan.

Moninaiset tieteenalat

Tutkimukseni kohteena olivat kasvatustieteitä, lääke- ja biotieteitä sekä kielitieteitä edustaneet tutkija-opettajat kahdessa suomalaisessa yliopistossa. **Tony Becherin** vuonna 1989 julkaistussa teoksessa *Academic Tribes and Territories* esittämän tieteenalaluokittelun mukaan tieteenalat voidaan jaotella karkeasti koviin ja pehmeisiin sekä puhtaisiin ja soveltaviin.

Kovissa tieteissä vallitsee vahva yksimielisyys ydinteorioista ja käsitteistä, kun taas pehmeiltä tieteiltä tällainen yhtenäisyys puuttuu. Puhtaus puolestaan tarkoittaa perustutkimusta ja soveltavuus soveltavaa tutkimusta.

Kasvatustieteet kuuluvat **Oili-Helena Ylijoen** vuonna 1998 julkaistussa väitöskirjassaan *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio* esittämän tulkinnan mukaan Becherin esittämiin pehmeisiin ja soveltaviin tieteisiin. Niille tyypillistä on käytännönläheisyys, ammatillisten käytäntöjen edistäminen ja toimintatapojen kehittäminen.

Lääketiede kuuluu Becherin mukaan koviin ja soveltaviin tieteisiin, jota leimaavat käytännönläheinen tieto, kilpailuhenkisyys sekä konkreettiset tuotteet ja menetelmät. Humanistisiin tieteisiin kuuluva kielitiede lukeutuu Becherin mukaan pehmeä-puhdas -ryhmään. Ryhmän tieteille on ominaista teoreettisuus, pyrkimys ilmiöiden kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen ja tutkimuksen epäsuora vaikutus käytäntöön.

Miten työn merkityksellisyttä rakennetaan yliopistossa?

Väitöstutkimukseni tuotti akateemisen työn merkityksellisyys rakentamisen mallin, joka huomioi yliopistotyön erityispiirteet ja reunaehdot. Siinä työn merkityksellisyys rakentaminen ymmärretään itseytymisenä, eli ohjautumisena omien arvojen mukaan, kuulumisena ammatilliseen yhteisöön sekä toisten palvelemisena.

Tutkimukseni tulosten mukaan yritysmäinen yliopisto suosii yksilöllisiä tapoja työn merkityksellisyys rakentamiseen. Jos tutkija-opettajalla oli tarpeeksi resursseja ja riittävän turvattu asema työssään, hän saattoi pystyä toimimaan omien arvojen mukaisesti, vaikka ne olivat ristiriidassa yritysmäisen yliopiston asettamien odotusten kanssa.

Toisaalta monen tutkija-opettajan mahdollisuuksia työn merkityksellisyys rakentamiseen heikensivät yritysmäisessä yliopistossa koetut arvoriistiriidat, resurssien puute ja heikentynyt arvostus.

Monen tutkija-opettajan mahdollisuuksia työn merkityksellisyys rakentamiseen heikensivät yritysmäisessä yliopistossa koetut arvoriistiriidat, resurssien puute ja heikentynyt arvostus.

Eri tieteenaloja edustavia tutkija-opettajia yhdistävä perinteinen akateeminen eetos vahvisti kokemusta kuulumisesta ammatilliseen yhteisöön ja siten merkityksellisyyden rakentamista. Akateemiseen eetokseen sitoutuivat erityisesti kasvatustieteilijät, jotka kokivat oman tieteenalansa arvostuksen heikentyneen yliopiston yritysmäistymisen seurauksena. Tähän eetokseen sisältyi muun muassa työn korkeat laatustandardit ja akateeminen vapaus.

Toisten palvelemiseen sisältyi opiskelijoiden, tieteen ja yhteiskunnan palveleminen, jotka tulivat tutkimuksessa esiin eri tieteenaloja edustaneiden tutkija-opettajien työn merkityksellisyyden rakentamisen aineksina.

Eriarvoisuus työn merkityksellisyyden rakentamisessa

Työn merkityksellisyyteen sisältyy kokemus autonomiasta omassa työssä. Väitöstutkimukseni mukaan tutkija-opettajien kokemaa autonomiaa heikensi johdon harjoittama kontrolli, joka vahvistui yritysmäisessä yliopistossa.

Tutkimukseni osoitti myös, että kasvaneet tehokkuuspaineet ja byrokratia voivat kaventaa tutkija-opettajien liikkumavaraa. Tällöin heidän työssään korostuu yhä enemmän ulkopuolelta annettujen velvollisuuksien täyttäminen.

Yritysmäisen yliopiston kilpailullisuuteen kannustavat mittaamistavat ja odotus rahoituksen hankkimisesta näyttivät soveltuvan muita paremmin koviin ja soveltaviin tieteisiin lukeutuvalle lääketieteelle. Sen tieteenalakulttuurille kilpailullisuus on ominaisempaa kuin pehmeille tieteenaloille, kuten kasvatusta- ja kielitieteille. Yliopiston yritysmäistyminen näytti siten luovan vähemmän rajoitteita lääketiedettä edustavien tutkija-opettajien työn merkityksellisyyden rakentamiselle verrattuna muihin tutkimukseni kohteena olleisiin tieteenaloihin.

Tutkimukseni osoittaa, että mahdollisuudet kokea ja rakentaa merkityksellisyyttä jakautuvat yliopistossa epätasaisesti. Tutkija-opettajien saama vähäinen arvostus vaikeuttaa työn merkityksellisyyden rakentamista muuttuvassa yliopistossa. Siksi tutkija-opettajien työpanokselle tulisi antaa tunnustusta tasapuolisemmin riippumatta heidän asemastaan, työtehtävistään tai heidän edustamastaan tieteenalasta.

Yliopiston yhteiskunnallinen vaikuttavuus tulisi ymmärtää aiempaa laajemmin. Se voisi olla abstraktimpien yhteiskunnallisten arvojen, kuten sivistyksen, tasa-arvon ja ekologisuuden ylläpitämistä ja edistämistä.

Lisäksi yliopistotyönantajan tulisi vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tutkija-opettajille riittävästi resursseja työskennellä opiskelijoiden hyväksi. Näistä asioista tutkija-opettajat tutkimukseni tulosten mukaan rakentavat työnsä merkityksellisyyttä muuttuvassa yliopistossa.

Yliopistojen yhteiskunnallinen vaikuttavuus tulisikin ymmärtää aiempaa laajemmin. Sitä ei tulisi nähdä pelkästään konkreettista hyötyä yhteiskunnalle tarjoavien innovaatioiden tuottamisena ja opiskelijoita työelämän palvelukseen kouluttamisena.

Yliopiston yhteiskunnallinen vaikuttavuus voisi olla myös abstraktimpien yhteiskunnallisten arvojen, kuten sivistyksen, tasa-arvon ja ekologisuuden ylläpitämistä ja edistämistä. Yhtä

lailla se voisi olla yhteiskunnallisten ilmiöiden kriittistä tarkastelua tutkimukseen perustuvan ymmärryksen pohjalta.

Näin yliopistossa oleva monipuolinen ja monialainen osaaminen ja ymmärrys saataisiin kattavammin koko yhteiskunnan käyttöön. Tämä vaikuttaisi samalla myönteisesti eri tieteenaloilla työskentelevien tutkija-opettajien työn merkityksellisyyden kokemiseen. Lisäksi yliopiston resurssienjaon kriteerinä tulisi olla määrällisesti mitattavien suoritteiden ohella myös moninaiset laadulliset yliopistotyön tuotokset.

Kirjoittajatiedot:

Katriina Tapanila on kasvatustieteen tohtori Tampereen yliopistossa.

Artikkeli pohjaa kirjoittajan 2.6.2022 tarkastettuun [väitöskirjaan](#) *Työn merkityksellisyyden rakentaminen osana tutkija-opettajien ammatillista kasvua muuttuvassa yliopistossa.*

Artikkeli on osa [Korkeakoulupolitiikan murros -juttusarjaa](#).
